

Dzieci a przyroda w krajach skandynawskich

Claus Jensen

Artykuł przedstawia zasady funkcjonowania placówek „plenerowych”, których działalność przynosi pozytywne wyniki w pracy z dziećmi.

W krajach skandynawskich popołudniowe leżakowanie najmłodszych odbywa się na wolnym powietrzu. To stary zwyczaj, od lat praktykowany w przedszkolu i w domu. Nie wiadomo, skąd się wziął, jak to bywa ze zwyczajami. Po prostu – tak się robi, bo świeże powietrze służy dzieciom.

Teza, że spędzanie czasu na dworze przynosi wiele korzyści dla zdrowia, cieszy się powszechnym uznaniem – również w sferze edukacji, co znajduje odbicie w programach dydaktycznych poszczególnych ośrodków. Nie chciałbym jednak w swoim artykule zbyt wiele miejsca poświęcać ogólnemu opisowi duńskich instytucji dla najmłodszych. Skupię się natomiast na przedstawieniu bardziej radykalnych przykładów, opisując placówki, które stawiają na kontakt dzieci z przyrodą. Ich podejście do zagadnienia wywiera znaczący wpływ na sposób myślenia o środowisku naturalnym nawet w przedszkolach tradycyjnych.

Skrammellegeplads

Przykład numer jeden: *skrammellegeplads*¹ (pierwszy, istniejący do dziś, otwarto w roku 1943 w Emdrup koło Kopenhagi). W tamtych czasach *skrammellegeplads* był nowatorskim sposobem organizacji przestrzeni do zabawy, a swoje powstanie zawdzięczał architektowi krajoznawcy C. Th. Sørensenowi, który w roku 1948 tak opisywał walory dydaktyczne zaproponowanego rozwiązania: „*Skrammellegeplads* pozwala dzieciom tworzyć. Mogą one marzyć, wymyślać i realizować swoje fantazje w sposób, który przynosi satysfakcję dziecięcej duszy. Edukacyjny plac zabaw oferuje dzieciom miejskim możliwości podobne do tych, jakie mają dzieci na wsi. Starczy go tylko wyposażać w deski, cegły, kafelki, rury, stare karoseirie, łódki, wózki, taczki i wszelkie inne rupiecie”.

W ramach zajęć pozalekcyjnych *skrammellegeplads* oferował bawiącym się różnorakie możliwości autoekspresji. W ciągu kilkudziesięciu lat budowę *skrammellegeplads*er podjęto w innych miastach Danii, zaczęto też trzymać tam zwierzęta (konie, świnie, owce, kury i króliki), który-

mi opiekowały się dzieci. *Skrammellegeplads* był i nadal pozostaje niezwykłym połączeniem cech wiejskich i miejskich. Powstał po to, by dzieciom w mieście zapewnić jak najlepszy rozwój, a inspirację stanowiło życie na wsi; dlatego oprócz zajmowania się zwierzętami mali podopieczni uczą się posługiwać młotkiem, nożem oraz piłą.

Cztery żywioły (ziemia, ogień, woda i powietrze) zawsze znajdowały się w centrum zainteresowania duńskiej pedagogiki. Dlatego duńskie dzieci kopią w ziemi, bawią się wodą, budują kanały i rozpalają ogniska. Jeśli korzystają z *skrammellegeplads* to wiedzą, jak się zachować w pobliżu ognia, który jest groźny, więc trzeba uważać.

Skrammellegeplads to nie tylko ważne miejsce codziennej zabawy, ale także źródło inspiracji dla rozwiązań instytucjonalnych, zwłaszcza w latach 60. i 70. ubiegłego wieku.

Jedną z zasadniczych kwestii w dzisiejszej pedagogice jest potrzeba zachowania równowagi między bezpieczeństwem a ryzykiem. Dyskusja trwa od lat, choć ostatnio szala przechyliła się na korzyść bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo jest oczywiście ważne, ale nie można przecież tworzyć zadbanych, sterylnych terenów zabawowych, od których będzie wiało nudą.

Kilkadziesiąt lat funkcjonowania *skrammellegeplads* wykazało, że dzieci rzadko ulegają wypadkom; z praktyki wynika nawet, że te, które dużo się ruszają, szybko uczą się unikać urazów. Samym swoim istnieniem *skrammellegeplads* udowodniły, że można stworzyć ambitne rozwiązania pedagogiczne, które zostaną powszechnie zaakceptowane.

Skovbørnehave

Jeśli w przypadku *skrammellegeplads* mamy do czynienia z przeszczepianiem wiejskich warunków życia na grunt miejski, to w przypadku *skovbørnehave* ruch ma kierunek odwrotny, czyli dziecko z miasta jedzie na wieś lub do lasu. Instytucja, w której zastosowano opisywane rozwiązanie powstała w Kopenhadze, gdzie trudno było o dobrą lokalizację dla nowych żłobków i przedszkoli. W tej sytuacji placówki zaczęto budować poza obrębem śródmieścia, a podopiecznych dowożono autobusem, choć prawdą jest też, że w latach 60. ubiegłego wieku spowodowane to było nie tyle pedagogiczną wizją dziecka mającego bliiski kontakt z przyrodą, ile raczej brakiem gruntów pod budowę w dzielnicach centralnych.

Jednak w latach 80. opisywana wizja nabrała znaczenia. W *skovbørnehave*² czas spędzany na wolnym powietrzu nie ogranicza się do południowej przerwy w zajęciach – dzieci przebywają na dworze prawie cały dzień. Wyjeżdżają z miasta rano, a wracają po południu. W lesie znajduje się drewniany budynek, w którym można się schronić, ale który nie pełni poza tym żadnych innych funkcji – przecież celem nie jest siedzenie w zamkniętym pomieszczeniu. Podstawowe założenie *skovbørnehave* brzmi: poznawanie przyrody od najwcześniejszych lat zaowocuje w przyszłości większym szacunkiem dla środowiska.

W roku 1959 grupa pedagogów i architektów założyła stowarzyszenie pod nazwą „Dansk Legeplads Selskab” (Duńskie Stowarzyszenie na Rzecz Placów Zabaw), które niedawno obchodziło jubileusz 50-lecia. Artykuł chciałbym zakończyć krótkim opisem celów tej organizacji, która działa na rzecz rozszerzenia oferty rekreacyjnej dla dzieci, młodzieży i dorosłych. W praktyce polega to na szerokim informowaniu o możliwościach korzystania z terenów wypoczynkowo-edukacyjnych, które:

- realizują prawo dzieci do zabawy
- wymagają od dziecka czynnego uczestnictwa w zabawie
- zachęcają do kreatywności i eksperymentów
- stwarzają okazję do aktywnej zabawy wśród przyrody
- sprzyjają rozwojowi kontaktów między dziećmi, młodymi ludźmi i dorosłymi.

Sam fakt, że Stowarzyszenie przetrwało tyle czasu świadczy o potrzebie istnienia organizacji, która zajmuje się tworzeniem i wzbogacaniem oferty edukacyjnych placów zabaw dla dzieci.

Claus Jensen, działacz związkowy, sekretarz generalny duńskiego związku zawodowego nauczycieli przedszkolnych i pedagogów BUPL Aarhus.
clj@bupl.dk

¹ *Skrammellegeplads*: nazwa terenu rekreacyjno-edukacyjnego, na którym ustawiono zdezelowane przedmioty pełniące rolę zabawek; określenie składa się z dwóch wyrazów – *skrammel* (rupiecie) i *legeplads* (plac zabaw)

² *Skovbørnehave*: przedszkole w lesie, leśne przedszkole; nazwa składa się ze słowa *skov* (las) i słowa *børnehave* (przedszkole).

